

ISLAMSKA DRŽAVA: IZMEĐU MITA I STVARNOSTI

APSTRAKT

Savremeni islamski, verski fanatizam i terorizam je u stalnom porastu uprkos suprotstavljanju međunarodne zajednice i merama koje se preduzimaju radi njegovog suzbijanja. U današnjem veoma kompleksnom i po mnogo čemu specifičnom stadijumu razvoja društva, nastala je karakteristična teroristička tvorevina – Islamska država, koja je doživela takav uspon da je postala najjača, najbrojnija i najbogatija teroristička organizacija na svetu. Zbog svoje ideologije i ciljeva, brutalnosti i nasilja koje sprovodi, Islamska država generiše ogromnu pretnju regionalnoj i globalnoj bezbednosti. Do pre jedne decenije ovakav epilog ekspanzije islamskog ekstremizma i terorizma gotovo da je bio nezamisliv. Zbog toga autor i kroz sam naslov rada pokušava da ukaže na svu kontroverznost i zamršenost globalnih islamističkih trendova, povezivanja radikalnih fundamentalizama, država u kojima dominiraju muslimanska populacija i islamska religija, i terorizma koji je iznad svega produkt jačanja radikalnog islamskog učenja – vahabizma.

Ključne reči: terorizam, teroristička organizacija, Islamska država, islamski fundamentalizam.

Savremeni terorizam se ne sme posmatrati kao hermetički zatvoren i izolovan fenomen, izopšten od drugih globalnih civilizacijskih tokova, jer takvi uski, jednostrani i parcijalni pristupi iskrivljuju sliku i zamagljuju suštinu samog fenomena. Terorizam je danas definitivno potrebno posmatrati kroz geopolitičku prizmu: kao višedimenzionalni društveni i politički fenomen koji poprima nove dimenzije sa terorističkim aktima koji proizvode sve bezobzirnije i brutalnije oblike nasilja. Ta pojava predstavlja ne samo globalni svetski problem, već permanentnu, snažnu i jedinstvenu pretnju ljudskoj zajednici, ugrožavajući kako nacionalnu tako i međunarodnu bezbednost. Za eskalaciju terorizma podstaknutog etničkim, nacionalnim, a naročito religioznim razlozima, treba tražiti kompleksne uzroke u

---

¹ Autor je redovni profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe, Novi Sad. E-mail: zdbjelajac@gmail.com

surovoj svakodnevnici, koja je očito pogubno delovala na ljudsku prirodu i individualni karakter pojedinaca, čineći ih na izvestan način „dželatima”.

Mnogi kažu da je kapitalizam evoluirao u nezasito čudovište, sa novim pravilima „igre”, novim svetskim poretkom koji predstavlja ozbiljnu pretnju temeljnim ljudskim vrednostima, ljudskim pravima i slobodama svakog pojedinca. Da li je globalizacija kolonizacija bez ispaljenog metka? Svet kojim vladaju moćni i bogati, otuđeni od siromašnih i obespravljenih?² Može se reći da otuđenost preovlađuje u savremenom „civilizovanom” društvu. Kod filozofa i sociologa čak postoji posebna sintagma za označavanje savremene zapadne civilizacije – „otuđeno društvo”.³ Čitav poredak savremenog života usmeren je ka razvoju animalne (prizemne) strane čovekove prirode. Ljudi sve manje opšte jedni s drugima neposredno, sve više opšte posredstvom različitih uređaja i mašina ili sa mašinama. Preterani broj mašina i samog čoveka je učinio mašinom. Sada mašine komanduju čovekom i njegovo srce je postalo „gvozdeno”.⁴ Rezultat razorenih porodičnih vrednosti je očigledno „zamućeno ogledalo” savremenog društva, koje bez jasnih kontura i vizije samo naizgled korača unapred, a u biti vrlo često stagnira ili hoda unazad. Na pitanje, da li znamo koje su najznačajnije porodične vrednosti i koliko se trudimo da ih poštujuemo, nevoljno i konfuzno odgovaramo.

Čovek, premda je razumno biće, nesvesno je srušio svoju prvu liniju odbrane – porodicu.⁵ Patrijarhalna porodica kao rezultat otuđenja, nalazi se u stanju opšte apatije, duboke krize, konfuzije i dezorijentisanosti, usled drastične transformacije, ili bolje rečeno promene položaja, uloge i značaja u savremenom društvu. Današnja porodica je pritisknuta brojnim poteškoćama, kao što su: nezaposlenost, siromaštvo, nasilje unutar porodice, bolesti zavisnosti, gubljenje identiteta i uloge osnovne ćelije i nukleusa društvene strukture. Takođe, nesporno, narastajući problem predstavljaju posebne zajednice i grupe ljudi, sa značajnom podrškom (među kojima se naročito mogu svrstati i islamističke terorističke grupe), koje pretenduju da postanu alternativa klasičnoj porodici, a u kojima „izgubljeni” pojedinci koji se ne mogu

---

² Svetska štampa prenela je izveštaj britanske nevladine organizacije *Oxfam International*, objavljen za potrebe Svetskog ekonomskog foruma u Davosu (20–22. januar 2016), da 62 najbogatija pojedinca na svetu poseduju imovine koliko i polovina čovečanstva. Navedeno prema: <https://www.oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2016-01-18/62-people-own-same-half-world-reveals-oxfam-davos-report/12/02/2016>.

³ Ivan Timofeevič Frolov (ur.), *Filosofski rečnik*, Politizdat, Moskva, 1991, str. 238.

⁴ Andrej Gorbunov, *Otuđenost*, www.pravoslavni-odgovor.com/Svet_oko_nas/pokusaj_razotkrivanja_Apokalipse/otudjenost.htm, 15/12/2015.

⁵ Željko Bjelajac, „Nametanje očinstva kao specifičan oblik degradacije porodičnih vrednosti i zloupotrebe poverenja u bračnoj zajednici”, *Kultura polisa*, vol. XII, posebno izdanje, Kultura – Poliss, Novi Sad i Institut za evropske studije, Beograd, 2015, str. 109–125.

uklopiti u svoje socijalno okruženje pronalaze utočište, zaštitu, solidarnost i razumevanje, posebno motivisani „osećajem pripadnosti”. U ovom kontekstu, religija se shvata kao duhovna povezanost i identifikacija jedne grupe ljudi sa „nečim većim”.

Sa sigurnošću se može potvrditi da otuđenost čoveka od čoveka naposljetku i jeste jedan od vodećih razloga što ljudi čine razna zlodela o kojima svakodnevno možemo slušati. Neki ljudi, naprosto, ne poseduju sposobnost obuzdavanja da ne čine zlo. Međutim, često se događa da naizgled obični, mirni ljudi koje svakodnevno viđamo u svojoj sredini počine stravične zločine. Zašto se to događa? Zašto ljudi čine zlo i drugima nanose bol? Zašto na ovom stepenu razvoja društva zlodela koja čine ljudi dobijaju na masovnosti, poprimajući nove dimenzije, sve izraženije surovosti i brutalnosti? Zlo u ljudima je staro koliko i civilizacija. Još u Bibliji postoje zapisi i odgovori na pitanja zašto neki ljudi, koji inače žive kao i drugi ljudi u svom okruženju, čine nedela, uključujući i jezive zločine. Šta ih navodi na takva zlodela?⁶ Zar masovni ubica Anders Brejvik (Anders Behring Breivik) nije flagrantan primer za to?⁷

Uopšte uzevši, jedan od pratećih problema u definisanju zločina je i taj što nauka, koliko god da je napredovala, još uvek nije u potpunosti prodrila u psihologiju zločinačkog ponašanja, odnosno u detekciju kriminalne psihe, radi utvrđivanja porekla, prognoze i odgovarajućeg tretmana. Kako inače objasniti nesklad između imponantnog naučno-tehnološkog razvoja i civilizacijskog napretka koji potencira primat ljudskih prava i humanizaciju krivičnog pravosuđa sa nesvakidašnjim surovim zločinima koji čine pojedinci i zločinačke grupe širom sveta, trgujući

---

⁶ Željko Bjelajac, „Alijenacija čoveka u eri naučnotehnološkog razvoja i globalizacije kao uzrok porasta i raznolikosti organizovanog kriminala”, *Kultura polisa*, vol. XI, br. 25, Kultura – Poliss, Novi Sad i Institut za evropske studije, Beograd, 2014, str. 385–396.

⁷ Reč je o izvršiocu terorističkog napada u Norveškoj 22. jula 2011. godine, norveškom ekstremnom desničaru koji zastupa i gaji radikalnu desničarsku militantnu ideologiju predstavljenu u knjizi *2083: Evropska deklaracija nezavisnosti (2083: A European Declaration of Independence*, www.kevinislaughter.com/wp-content/uploads/2083+-+A+European+Declaration+of+Independence.pdf). U tom svojevrsnom manifestu, koji sadrži i futurističko predviđanje, Brejvik iznosi svoje poglede na svet zasnovane na nacionalizmu, islamofobiji i teoriji zavere, navodeći da je u cilju očuvanja hrišćanske Evrope nužno uništenje islama, odnosno tobožnjeg projekta Eurabije i kulturnog marksizma. Na pitanje tužioca tokom saslušanja 17. aprila 2012. šta je motivisalo njegove radikalne stavove, Brejvik je izjavio da su NATO bombardovanje Srbije tokom 1999. i napadi terorista na Njujork 2001. bili „važni faktori”. Na prvom saslušanju nakon hapšenja Brejvik je priznao da je u dva napada ubio 77 civila, i to delo je nazvao „stravičnim ali neophodnim”, te da zbog toga ne snosi krivičnu odgovornost. Videti više: Jacob Aasland Ravndal, “A Post-Trial Profile of Anders Behring Breivik”, *CTC Sentinel*, U.S. Military Academy, West Point, New York, October 2012, Vol. 5, Issue 10, pp. 16–20.

ljudskim organima i odrubljujući glave neistomišljenicima i članovima određenih etničkih grupa.⁸ Zločini koje čine pripadnici Islamske države Iraka i Levanta (ISIL), Boko Harama, Al Kaide, meksičkih i kolumbijskih narkokartela – te masovne ubice poput Brejvika – po brutalnosti i beskrupuloznosti prevazilaze zločine iz „mračnog” Srednjeg veka, koga istoričar Edvard Gibon (Edward Gibbon) naziva „dugom noći nepismenosti i nasilja”.

Iako se teroristički akti ili pretnje tim aktima primenjuju u različitim oblicima od ranih vremena pisane istorije, u savremenom društvu još uvek su u opticaju različite definicije terorizma, što nas upućuje na brojne polemike o samoj prirodi ovog fenomena. Stvaranju pometnje doprinosi i širok spektar političkih i drugih organizacija koje su praktikovale ili još uvek praktikuju terorizam zarad ostvarivanja ciljeva političke, verske ili ideološke prirode. To je doprinelo iskrivljenom i zamagljenom pogledu na terorizam. Simbolika terorizma, po kojoj je terorista za jednog čoveka borac za slobodu i revolucionar, a za drugog zločinac i kriminalac, zapravo je postala sastavni deo psihološkog rata terorističkih grupa. Teroristi ne vide sebe kao zlo. Oni veruju da su legitimni borci koji se bore za ono u šta veruju, koristeći sva sredstva na raspolaganju. Fleksibilnost i prilagodljivost ove pojave tokom godina je doprinela konfuziji. Pitanje političke legitimnosti pojedinih grupa uslovljava odgovor šta jeste, a šta nije terorizam. Frazu „terorista je borac za slobodu drugog čoveka” mnogi često koriste kao argument da bi se proširila i zakomplikovala definicija terorizma.

Nakon terorističkih napada na SAD 2001. godine tadašnji američki predsednik Džordž Buš (George W. Bush) objavio je rat protiv terorizma (*War on Terror*). To je bilo prvi put u modernoj istoriji, da se rat objavi protiv nekog potpuno spektralnog subjekta, koji u suštini ne postoji. Međutim, postepeno smo shvatali, koliko je došao do izražaja perfidan rat protiv skoro nevidljivog i nejasno definisanog protivnika koji se zove terorizam, koji je istovremeno postao veća pretnja bezbednosti država od potencijalnog rata protiv drugog subjekta međunarodne zajednice. Savremeni terorizam zapravo predstavlja suštinski politički fenomen povezan sa mogućnostima da se, korišćenjem specifičnih psiholoških i institucionalnih efekata nasilja, postignu politički ishodi koje inače ne bi bilo moguće postići korišćenjem legitimnih strategija. Skup strukturnih faktora rizika koji dovode do terorističkih dejstava uključuju religiju kao neizostavni element političkih faktora nezadovoljstva ili radikalizacije.

Religija je tokom istorije odgirala veliku ulogu u obuzdavanju nasilja, suzbijanju agresije i promovisanju pomirenja i razumevanja među suprotstavljenim grupama. Ipak, kao što nas istorija uči, religija može da bude posredno ili neposredno uzrok

---

⁸ Željko Bjelajac, *Politika suzbijanja kriminaliteta*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Novi Sad, 2015, str. 160–161.

ratova, terorizma i drugih oblika nasilja.⁹ Takav trend je posebno došao do izražaja devedesetih godina minulog veka, kada je došlo do tesnog povezivanja religije i terorizma. Od tada pa nadalje terorizmom dominira nasilno teološko učenje, iako se religijska učenja protive ubistvu. Ironija je u tome što one veoma često prelaze u militantnu ideologiju, koja tobože ima za cilj da pruži zaštitu državi ili nekoj drugoj društvenoj grupi.

EKSPANZIJA ISLAMSKOG VERSKOG FANATIZMA I TERORIZMA

Istorija je puna priča o ljudima koji su doslovno tumačili mitove, vadili svete priče iz konteksta, vršili nasilje u ime svog božanstva ili se duhovno izražavali kroz nasilne akcije. Svaka religija ima fanatične sledbenike koji žele svima da nametnu sopstvena shvatanja i volju. Kada poziv miroljubive vere na univerzalnu ljubav ljudi pretvore u pravo da vole samo one koji izgledaju, ponašaju se i veruju na isti način kao oni, stvorena je formula za versko nasilje.

Verski teroristi razlikuju se od etničkih ili nacionalističkih terorista u nekoliko stvari. „Sveti teror” sadrži vrednosni sistem koji je potpuno suprotan „svetovnom teroru”. Svetovni teroristi žele da sruše neki politički sistem i da umesto njega uspostave drugi. Verski teroristi svet vide kao bojno polje između sila svetla i sila mraka. Pobjeda se ne postiže u političkim okvirima. Nema pregovora sa neprijateljem jer on mora da bude potpuno uništen. Za političke teroriste ubistvo je samo jedna od opcija. Verski teroristi smatraju ubijanje obrednim činom.¹⁰ Nedvosmislena veza između terorizma i religije uočljiva je kako zbog čestog pozivanja na veru od strane terorista, tako i kroz povezivanje raznih religijskih grupa sa terorizmom.

Islam je svetska religija koju je osnovao Muhamed u Arabiji, početkom šestog veka. To je strogo monoteistička religija, čiji sledbenici, muslimani, smatraju proroka Muhameda poslednjim i najsavršenijim božjim poslanikom u koje još spadaju Adam, Avram, Mojsije, Isus i drugi. Temeljna analiza osnova islamskog učenja, razmatranje geopolitičkih tipova u okviru islama, te različitih tumačenja islamske vere, zahteva posebno znanje, prostor i vreme, što je teško prilagoditi opsegu ovog rada. U sažetim crtama, Muhamed je osnovao apsolutnu versku teokratiju zasnovanu na Kuranu kao jedinom važećem državnom zakonu. Prema

---

⁹ Kristina Radojević, „Religija i terorizam”, *Religija i tolerancija*, vol. VIII, br. 14, Centar za empirijska istraživanja religije (CEIR), Novi Sad, jul–decembar 2010, str. 239–252.

¹⁰ Mina Zirojević i Željko Bjelajac, „Bliskoistočni terorizam i religija u savremenom polisu”, *Kultura polisa*, vol. X, br. 20, Kultura – Polis, Novi Sad i Institut za evropske studije, Beograd, 2013, str. 193–207.

Muhamedu crkva i država jesu jedno isto telo, ne priznaju nikakvu sekularnost. Na čelu islamske zajednice nalazi se kalif (*halif*) kao apsolutni duhovni i svetovni gospodar. Ipak, danas se može videti podela muslimanske zajednice oko pitanja modernizacije, tako da imamo: 1) sekulariste koji veruju da svetovna i duhovna vlast treba da budu odvojene; 2) tradicionaliste, koji se ovome opiru u potpunosti i smatraju da je potrebno odvojiti državu od crkve; 3) reformiste, koji se zalažu za modernizaciju islamskog prava; 4) salafiste, koji veruju da su tradicionalne škole potpuno pogrešne i da se treba vratiti ranim korenima islama.

Islamski fundamentalizam jeste konzervativni verski pokret koji zahteva povratak islamskim vrednostima i šerijatu kao odbrani od modernizacije koja dolazi sa Zapada i koja se smatra iskvarenom i ateističkom. Ovaj pokret uglavnom se vezuje za terorizam sa Bliskog istoka, ali samo nekoliko fundamentalista su zaista i teroristi. Iranskom revolucijom iz 1979. godine osnovana je prva islamska fundamentalistička država, a talibani su izgradili slično društveno uređenje u većem delu Avganistana. Islamske fundamentalističke pokrete u većoj ili manjoj meri podržavaju zemlje Severne Afrike, Pakistan, Bangladeš i muslimanski deo jugoistočne Azije, ali u odnosu na ukupan broj muslimana u svetu fundamentalisti čine samo jedan mali deo.¹¹ U islamu postoji pojam „džihada” ili „svetog rata”. Džihad je osnovno učenje koje poziva vernike na borbu protiv neprijatelja religije. Prema Kuranu i hadisima, džihad je dužnost koja se može ispuniti na četiri načina: srcem, jezikom, rukom ili mačem. Na prvom mestu pod navedenim shvata se „veliki rat” (arap. *al-džihad-ul-kabir*), koji svaki muslimanski vernik mora da vodi unutar samoga sebe protiv svojih poroka, neznanja i zla. To je borba protiv zlih pobuda.¹² Pod ratovanjem jezikom i rukom podrazumevaju verbalnu odbranu i ispravno delovanje. „Mali sveti rat” (arap. *al-džihad-ul-sagir*) vodi se protiv onih koji unose u svet nasilje i zlo, koji poriču veru i istinu, seju laž, surovost i netrpeljivost, koji teže da sukobljavaju narode i da ih liše slobode. Dužnost borbe mačem podrazumeva rat protiv neprijatelja islama. Neki muslimani veruju da će oni koji poginu u borbi postati mučenici, šehidi (*shaheed*) i da im je zagarantovano mesto u raju. U XX i XXI veku koncept džihada ponekad se koristio kao ideološko oružje u borbi protiv uticaja sa Zapada radi stvaranja idealnog muslimanskog društva.

Paralela između verskog identiteta i terorizma izuzetno je značajna. Verski identitet je snažniji od svih drugih identiteta, jer je vezan za božiju „pravdu” i milost.

---

¹¹ Ibid.

¹² Ovakva vrsta rata poznata je i priznata u svim religijama. Odricanjem se u hrišćanstvu dolazi do iskupljenja i spasenja, a u budizmu i hinduizmu do nirvane. „Sa grehom umire život, sa bezgrešnošću umire smrt” (Justin Popović, *Dogmatika pravoslavne crkve, Knjiga dva: Bogočovjek i njegovo delo*, Knjižarnica J. Đukovića, Beograd, 1935, str. 478).

Bog je neka vrsta poslednjeg (konačnog) utočišta čovekovog, „azil” posle iskušenja i neuspeha. Pojedinaac sve radi u ime boga i po „naređenju” boga. Zbog toga je verski terorizam snažno ukorenjen u pojedinačnom i kolektivnom identitetu, bezobziran i surov po izboru ciljeva i izvršenju akcija i veoma rasprostranjen. On je istovremeno i najstariji oblik terorizma. Uspon savremenog verskog terorizma povezan je sa iranskom islamskom revolucijom, nakon koje je u stalnom porastu broj grupa i organizacija koje šire ideje islamskog fundamentalizma, podstiču na borbu protiv „nevernika”, pokazuju gotovo bezgranični fanatizam u odbrani čistote islamskog identiteta. Tako je verski terorizam potisnuo ideološki terorizam, a u etničkom i nacionalnom terorizmu zauzeo centralno mesto i postao osnovni mobilisajući faktor. Pošto je širenje vere i odbrana verskog identiteta „božiji zadatak i cilj”, to se nasilje i terorizam u svesti verskih fundamentalista pojavljuje kao sredstvo „božijeg cilja”, a na putu do takvog cilja nema prepreka, niti ima onih koji nevino stradaju. Tu nema praštanja za onoga ko se ohrabri da „vređa” ili ospori verski identitet.¹³ Manipulacija je postigla tako snažno poistovećivanje sa idealom stradanja da „mučenik” odlazi iz tegobnog, besmislenog i praznog života sa osmehom, uveren da ga tek čeka pravi život i smisao (Raj) i da je to mogao zaslužiti samo činom žrtvovanja. Tako ukorenjeni terorizam postaje sve snažniji, bezobzirniji, mobilisajući i trajniji.¹⁴ Elementi verskog fanatizma bili su jedna od osnovnih karakteristika terorista sa Bliskog istoka, posebno posle naglog povećanja uticaja iranskih islamskih fundamentalista osamdesetih godina XX veka. Poslednjih godina fanatizam je posebno karakterističan za teroriste sa Bliskog istoka, čečenske šehide, „crne udovice” i teroriste Al Kaide. Tipičan primer uticaja verskog fanatizma na ekspanziju terorizma je upravo islamski terorizam.

Izvesno je da je islamski fundamentalizam udahnuo terorizmu dodatnu brutalnost i fanatizam, apoteozu žrtvovanja sa verovanjem u inkarnaciju života. To se potvrđuje gotovo svakodnevno, u slučajevima „čovek-bomba” i „automobil-bomba”, takođe i u bezobzirnosti prema nedužno nastradalima na licu mesta.¹⁵ Dovoljno je prisetiti se samo nekih najkrvavijih i najmonstruoznijih terorističkih akata iza kojih stoje islamističke terorističke organizacije, poput: serije koordinisanih terorističkih napada 11. septembra 2001. godine protiv SAD-a, rušenja ruskog

¹³ Čuvena fatva koju je izdao ajatolah Homeini (kojom je književnik Salman Ruždi osuđen na smrt) obavezuje svakog muslimana da je izvrši čim mu se ukaže pogodna prilika. Ulica izraelskog premijera Jicaka Rabina odlučno je izjavio da se ne kaje jer je „delovao po naređenjima Boga”. Navedeno prema: Ivan Šijaković, „Terorizam i problem identiteta”, *Sociologija*, vol. XLIV, br. 3, 2002, str. 248.

¹⁴ Ibid., str. 249.

¹⁵ Miodrag Ranković, „Savremeni/globalni terorizam: sociološki pristup”, *Sociologija*, vol. XLVI, br. 4, 2004, str. 323.

putničkog aviona iznad Sinaja 31. oktobra 2015. godine i velikog masakra u Parizu od 13. novembra 2015. godine.

U datom kontekstu, pojedine verske manifestacije se sve više pojavljuju sa intenzivnim osećajem fanatizma, koji kao „virus” prodire u univerzum pojedinaca i grupa i proizvodi poremećene psihološke i sociološke reakcije, pa se religiozno iskustvo sada doživljava na destruktivan i izopačen način. To se najbolje može uočiti na primeru islamskog verskog fanatizma koji dovodi do ekspanzije takvog terorizma, a koga karakteriše безусловna posvećenost uz slepilo indukovano strašću, koja prezire mišljenje drugih. Protiv takve religiozne patologije sposobne da na nasilan i iracionalan način izvede najizopačenije akcije u ime boga teško je voditi uspešnu borbu. Tim pre što u započetom ratu islamskih terorista protiv neistomišljenika oružje koje je tehnološki najsavršenije može da se pokaže kao manje efikasno od čoveka samoubice, koji je indoktriniran i opasan „mučeničkim pojasom” sa bombom, ili se nalazi za upravljačem vozila koje je puno eksploziva. Takvi teroristi-samoubice, zanemarujući svoje živote i živote drugih, u slepom besu nasumice i nemilosrdno uništavaju i razaraju sve ispred sebe. Oni postaju zastrašujuće oružje koje prouzrokuje nevericu, paralizu i strah. Njihovi teroristički akti mogu imati katastrofalne posledice, jer su oni „specifično oružje” koje je često opasnije i od laserski navođenih bombi ili krstarećih raketa.

KORENI NASTANKA I RAZVOJ ISLAMSKE DRŽAVE

Islamska država nepriznata je teroristička država formirana 3. januara 2014. godine, da bi 29. juna iste godine bila proglašena kalifatom.¹⁶ Ova teroristička tvorevina uspeła je da do marta 2015. godine pod kontrolu stavi velike delove Sirije i Iraka, funkcionišući u jednom kompleksnom okruženju, na teritoriji površine od oko 32.000 km² sa oko deset miliona stanovnika. Islamska država pod nominalnom kontrolom drži takođe male delove teritorije Nigerije i Libije, a u nekim delovima sveta operišu i druge terorističke organizacije koje su se obavezale na potčinjenost i privrženost ideologiji i ciljevima ove veoma opasne terorističke tvorevine.

Džihadisti Islamske države koji poput pustinjske oluje brišu sve pred sobom čineći brutalne zločine u Faludži, Mosulu, na teritoriji naseljenoj plemenom Jazida na severu Iraka i u Siriji, nisu došli niotkuda. Reč je o terorističkoj grupi koja je pod imenom Organizacija monoteizma i džihada (*Jama'at al-Tawhid wal-Jihad*) i

---

¹⁶ Teroristička organizacija se u medijima i stručnoj javnosti naziva i Islamskom državom u Iraku i Levantu (*Islamic State of Iraq and the Levant – ISIL*) ili Islamskom državom u Iraku i Siriji (*Islamic State of Iraq and Syria – ISIS*). Autor se u ovom tekstu opredeljuje za kraći naziv – Islamska država.

pod vođstvom jordanskog selafitskog džihadiste Abu Musab al-Zarkavija (Abu Musab al-Zarqawi) delovala još 2003. godine uporedo sa invazijom SAD-a na Irak. Osnovana 1999. godine, postala je posebno ozloglašena i poznata po nasilju i samoubilačkim napadima na civile, šiitske džamije, iračke državne institucije i pripadnike multinacionalnih okupacionih snaga. Ova teroristička grupa je oktobra 2004. godine izrazila odanost Al Kaidi i promenila ime u *Tanzim Qaidat al-Jihad fi Bilad al-Rafidayn*, a bila je poznata i kao Al Kaida u Iraku. U narednom periodu, ova teroristička tvorevina nosila je više imena: Mudžahedinsko savetodavno veće (*Mujahideen Shura Council*) 2006. godine; Islamska država Iraka (2006–2013); Islamska država Iraka i Levanta (2013– jun 2014); Islamska država (nakon juna 2014. godine).¹⁷

Povlačenjem američkih snaga iz Iraka u decembru 2011. godine nastupio je bezbednosni vakuum, što je omogućilo Islamskoj državi da se uzdigne, obnovi i prikupi snagu, te da proširi terorističku kampanju protiv šiitske populacije i centralne iračke vlade i time pokrene građanski rat između sunita i šiita. Pored toga, građanski rat koji je izbio u Siriji u martu 2011. godine oslabio je vlast predsednika Bašara Asada (Bashar Hafez al-Assad) i obezbedio Islamskoj državi priliku da pošalje operative u Siriju i „izveze” svoj uticaj promovišući ideologiju džihada i verskog islamskog fanatizma. To je doprinelo da „prva teroristička država” uspostavi upravu nad značajnim delom istočne i severne Sirije.¹⁸ Slobodno se može reći da Islamska država u proteklim godinama, a naročito u 2014. i 2015. godini, više nije samo teroristička organizacija već funkcioniše kao prava vojska. Istini za volju, to više nije samo puka vojna formacija, nego respektabilna snaga koja osvaja delove Iraka i Sirije i uspostavlja nova ideološka pravila, sledeći strateške programske ciljeve i planove inicijalne terorističke autoritativne organizacije Al Kaide. Islamska država je zapravo postala politički paravan za ogroman biznis krijumčarenja narkotika, nafte, novca, oružja, predmeta kulturno-istorijskog nasleđa, ljudskih organa i ljudi. U takvim okolnostima se akcija međunarodne zajednice više ne može podvesti pod borbu protiv ekstremističke grupe sa retkim mrežama, koje imaju „jeftine” strateške kapacitete i ograničene ofanzivno-tehničke sposobnosti. Ovde je reč o ukorenjenom strateškom protivniku koji se do te mere razvio, da protiv njega mogu biti jedino delotvorne koordinirane, sinhronizovane i dosledne vojne i druge prateće kampanje

¹⁷ Videti bliže: “IS-civilians – General One-sided violence Information”, *Uppsala Data Conflict Programme: Conflict Encyclopaedia*, Uppsala University Department of Peace and Conflict Research, www.ucdp.uu.se/gpdatabase/gpcountry.php?id=77&regionSelect=10-Middle_East#, 27/11/2015.

¹⁸ “The Historical Roots and Stages in the Development of ISIS”, *Crethiplethi*, Winter 2014, www.crethiplethi.com/the-historical-roots-and-stages-in-the-development-of-isis/islamic-countries/syria-islamic-countries, 28/11/2015.

međunarodne zajednice, koje će pomoći da se oslabi i uništi ova za civilizaciju „veštački nametnuta” i po zlu poznata teroristička tvorevina.

IDEOLOGIJA I CILJEVI ISLAMSKJE DRŽAVE

Islamska država je salafistička-džihadiska islamska organizacija i deo je sunitske ekstremističke islamske frakcije koja sledi ekstremističku interpretaciju islama, a čije je osnovno obeležje, versko nasilje.¹⁹ Islamska država teži da potencira „dane slave” ranog islama promovisući džihad usmeren protiv spoljnih i unutrašnjih neprijatelja, pri čemu kao nevernike ili apostate žigoše muslimane koji se ne slažu sa njenim interpretacijama verskih učenja.

Prema Hejderu al-Koeiju (Hayder al-Khoei), filozofija Islamske države je predstavljena simbolizmom crne zastave kao varijante legendarne borbene zastave proroka Muhameda, koju je grupa usvojila. Na zastavi se nalazi Muhamedov žig unutar belog kruga, iznad koga stoji natpis: „Nema boga osim Alaha”.²⁰ Takav simbolizam se vezuje sa uverenjem Islamske države da upravo ona otelotvoruje ponovno uspostavljanje ranoislamskog kalifata, sa svim političkim, religioznim i ishatološkim posledicama koje to implicira.²¹ Pojedini analitičari smatraju da je Islamska država iznikla iz ideologije Muslimanskog bratstva, prve post-otomanske islamističke grupe iz kasnih dvadesetih godina prošlog veka sa sedištem u Egiptu.²² Neki izvori navode da su koreni Islamske države u vehabističkom pokretu:

Što se tiče vodećih principa, vođe Islamske države [...] su otvorene i jasne u vezi sa svojom gotovo ekskluzivnom posvećenošću vehabističkom pokretu sunitskog islama. Grupa širi slike iz vehabističkih religioznih udžbenika iz Saudijske Arabije u školama koje kontroliše. Video snimci sa teritorije koju

¹⁹ Reč „salafizam” potiče od izraza *as-salaf as-salih* (arap. pravedni preci) ili kraće *as-salaf* (preci). Prema salafitskom učenju, precima se smatraju prva tri pokolenja muslimana čije ponašanje treba proučavati i slediti. Salafizam je, prema shvatanjima njegovih predstavnika, pravac u islamu koji poziva na povratak načinu života i veri ranih muslimanskih opština i koji sve kasnije pravce u islamu i tumačenja Kurana smatra pogrešnim (Goran Tešić, „Salafizam za početnike”, *Intermagazin.rs*, 8. januar 2014, www.intermagazin.rs/salafizam-za-pocetnike, 10/12/2015).

²⁰ Ilene Prusher, “What the ISIS Flag Says About the Militant Group”, *Time*, 9 September 2014, <http://time.com/author/ilene-prusher/>, 13/12/2015.

²¹ Anne Speckhard, “End Times Brewing: An Apocalyptic View on al-Baghdadi’s Declaration of a Caliphate in Iraq and the Flow of Foreign Fighters Coming from the West”, *Huffington Post UK*, 30 June 2014, www.huffingtonpost.co.uk/anne-speckhard/isis-iraq_b_5541693.html, 13/12/2015.

²² Ghaffar Hussain, “Iraq crisis: What does the Isis caliphate mean for global jihadism?”, *The Independent*, 30 June 2014, www.independent.co.uk/voices/comment/iraq-crisis-what-does-the-isis-caliphate-mean-for-global-jihadism-9573951.html, 13/12/2015.

kontroliraju grupa pokazuju vehabističke tekstove nalepljene na zidove zvaničnog misionarskog kombija.²³

Ideologija Islamske države se ne može tumačiti tako jednostrano, već bi možda bilo svrsishodnije reći da ona prati globalne džihadističke principe i tvrdokorna uverenja Al Kaide i brojnih drugih savremenih džihadističkih pokreta i organizacija. Istovremeno, Islamska država je uzdigla svoju ideologiju i terorističku propagandu do nivoa „preciznog ciljanja” u osećanja na desetine hiljada vešto zavedenih istomišljenika, mahom iz redova buntovne muslimanske omladine širom sveta. Ova teroristička „mašinerija” zarad privlačenja i regrutovanja saboraca svakodnevno objavi oko 90.000 tvitova na temu proširenja kalifata proglašenog sredinom 2014. godine.

Osnivanje sunitske islamske države i uspostavljanje novog kalifata primarni je cilj Islamske države. Islamska država je još sredinom 2014. godine objavila dokument koji navodno potvrđuje da su pronađeni dokazi da njihov vrhovni vođa (kalif) Abu Bakr al-Bagdadi (Abu Bakr al-Baghdadi) vodi poreklo od proroka Muhameda, te se veruje da je on njegov zakoniti naslednik.²⁴ Navedena činjenica kalifa čini podobnim da zahteva da mu se u skladu sa islamskim pravom muslimani iz celog sveta zakunu na vernost.

Islamska država je koncizno formulisala ciljeve u svom časopisu *Dabik (Dabiq)*, u kome je objavljen nastavak osvajanja teritorija širom sveta:

(B)lagoslovena zastava [...] pokriva sve istočne i zapadne krajeve Zemlje, ispunjavajući svet istinom i pravdom islama i okončavši lažnost i tiraniju džahilijaha (stanja neznanja), čak i ako Amerikanci i njihova koalicija to preziru.²⁵

Prema tvrdnjama nemačkog novinara Jirgena Todenhefera (Jürgen Todenhöfer), koji je proveo deset dana sa pripadnicima Islamske države u Mosulu, ova teroristička organizacija namerava da osvoji svet i da ubije sve koji ne veruju u

²³ David D. Kirkpatrick, “ISIS’ Harsh Brand of Islam Is Rooted in Austere Saudi Creed”, *The New York Times*, 24 April 2014, www.nytimes.com/2014/09/25/world/middleeast/isis-abu-bakr-baghdadi-caliph-wahhabi.html?_r=0/, 24/12/2015.

²⁴ Za Abu Bakr al-Bagdadija se veruje da je rođen 1971. godine blizu Samare u Iraku i da je u istom gradu bio svešteno lice u džamiji imama Ahmada ibn-Hanbala u vreme američke invazije na Irak. Al-Bagdadi je završio doktorske islamske studije na Univerzitetu islamskih nauka u bagdadskom predgrađu Azamiji. Sudeći po podacima Ministarstva odbrane SAD, Al-Bagdadi je bio zatočen u američkom vojnom kampu Buka kao „internirani civil” od februara do decembra 2004. godine. Navedeno prema: “Profile: Abu Bakr al-Baghdadi”, *BBC NEWS*, 15 May 2015, www.bbc.com/news/world-middle-east-27801676, 24/12/2015.

²⁵ Thomas Joscelyn, “US counterterrorism efforts in Syria: A winning strategy?”, *The Long War Journal*, 29 September 2015, www.longwarjournal.org/archives/2015/09/us-counterterrorism-efforts-in-syria-a-winning-strategy.php, 20/12/2015.

njihovu interpretaciju Kurana: „sve religije koje se slažu sa demokratijom moraju da umru”.²⁶ Kada je kalifat proglašen, Islamska država je objavila: „(l)egalnost svih emirata, grupa, država i organizacija postaje ništavna širenjem autoriteta kalifata i dolaskom njegovih trupa u njihove oblasti”.²⁷ To zapravo znači negiranje političke podele Bliskog istoka koju su uspostavile zapadne sile tokom Prvog svetskog rata u okviru tzv. Sajks-Pikotovog sporazuma (*The Sykes-Picot Agreement*).²⁸

Ideologija i ciljevi Islamske države su i dalje prilično konfuzno postavljene i daleko su od toga da slede obrazac blizak moralno-religioznom položaju islamskog društva. U islamu dužnost verske vlasti ne dozvoljava da muslimanski vladari ili građani nametnu islamska uverenja i vrednosti na druge, što svedoči o verskoj toleranciji kao obeležju islamske vere. Uostalom, istorija svedoči da su, na primer, Jevreji i hrišćani na Pirinejskom poluostrvu uživali ista prava, sigurnost i prosperitet koji se pružao svim građanima islamske države, što se odnosilo i na druge etničke i verske manjine u celoj oblasti pod tadašnjom islamskom upravom.

RAZLIKA IZMEĐU ISLAMSKE DRŽAVE I DRUGIH ISLAMISTIČKIH I DŽIHADISTIČKIH POKRETA

Islamska država danas predstavlja ne samo rastuću regionalnu pretnju, već se sa punim pravom može reći i globalnu pretnju. Zato je veoma važno da se u kontekstu razvijanja efikasnih strategija i akcija napravi razlika između Islamske države i ostalih islamističkih i džihadističkih pokreta. Analizom razlika mogu se identifikovati ciljevi ove terorističke tvorevine i dobiti pouzdane informacije o tome zašto je ova tvorevina toliko atraktivna među sledbenicima.

Suštinska razlika između Islamske države i sličnih pokreta (uključujući i Al Kaidu) jeste naglasak na eshatologiji i apokaliptičizmu, odnosno verovanju da se bliži dolazak imama Mahdija koji će vladati pred sam kraj sveta i osloboditi svet

²⁶ Adam Withnall, “Inside Isis: The first Western journalist ever to be given access to the ‘Islamic State’ has just returned — and this is what he discovered”, *The Independent*, 21 December 2014, www.independent.co.uk/news/world/middle-east/inside-isis-the-first-western-journalist-ever-given-access-to-the-islamic-state-has-just-returned-9938438.html, 20/12/2015.

²⁷ Alex M. Johnson, “‘Deviant and Pathological’: What Do ISIS Extremists Really Want?”, *NBC NEWS*, 3 September 2014, www.nbcnews.com/storyline/isis-terror/deviant-pathological-what-do-isis-extremists-really-want-n194136/, 22/12/2015.

²⁸ Sporazum Sajks-Pikot je potpisan 16. maja 1916. godine kao tajni dogovor vlada Velike Britanije i Francuske o raspodeli kolonijalnih interesa na Bliskom Istoku i podeli Otomanskog carstva nakon završetka Prvog svetskog rata (više videti u: Christopher M. Andrew, Alexander Sydney Kanya-Forstner, *The climax of French imperial expansion 1914–1924*, Stanford University Press, Stanford CA, 1981, p. 95).

od zla. Islamska država veruje da će se proročanstvo između ostalog ispuniti i porazom „vojske Rima” u gradu Dabiku u severnoj Siriji. Prateći sopstveno tumačenje hadisa o dvanaest naslednika, Islamska država takođe veruje da će biti još samo četiri legitimna kalifa nakon al-Bagdadija.²⁹ Poznati istraživač militantnog islama Viliam Mekants (William McCants) je u knjizi *ISIS apokalipsa: istorija, strategija i vizija sudnjeg dana Islamske države* napisao:

Propaganda Islamske države je puna pozivanja na kraj sveta. To je velika „prodajna tačka” za strane borce, koji žele da dođu u zemlje u kojima će se voditi završne bitke apokalipse. Građanski ratovi koji besne u tim državama danas (Irak i Sirija) daju kredibilitet tim proročanstvima. Islamska država potpaljuje apokaliptičnu vatru (...) Za Bin Ladenovu generaciju, apokalipsa nije bila značajan osnov za regrutovanje. Vlade na Bliskom istoku pre dve decenije su bile stabilnije, a verska mržnja više pod kontrolom. Bolji način za regrutovanje je bilo pozivanje na borbu protiv korupcije i tiranije nego protiv Antihrista. Međutim, danas regrutovanje po osnovu apokalipse ima više smisla.³⁰

Pojednostavljeno, ono što pravi krupnu razliku između Islamske države i ostalih terorističkih, islamističkih i džihadističkih pokreta su:

- Nesvakidašnja težnja ka afirmaciji moći i slave sunitskog islama;
- Rigidno tumačenje islamske religije;
- Sprovođenja neviđenog nasilja i brutalnosti;³¹
- Islamska država kontroliše teritoriju veličine Belgije (oko 20.000 km²), gde slobodno raspoložu prirodnim bogatstvima, naročito naftom;
- Dok se ostale terorističke organizacije oslanjaju na donacije istomišljenika, Islamska država samostalno ostvaruje prihode;
- Islamska država ostvaruje enormne zarade od švercovanja nafte i antikviteta, prodaje žena i dece u belo roblje, kidnapovanja stranaca u zamenu za milionske odštete i iskorišćavanja prirodnih bogatstava Iraka;
- Što je najgore od svega, Islamska država ima globalne ambicije i planira da proširi uticaj širom Azije pa samim tim predstavlja potencijalnu pretnju za širi region;

²⁹ Wood Graeme, “What ISIS Really Wants”, *The Atlantic*, March 2015, www.theatlantic.com/magazine/archive/2015/03/what-isis-really-wants/384980, 26/12/2015.

³⁰ William McCants, *The ISIS Apocalypse: The History, Strategy, and Doomsday Vision of the Islamic State*, St. Martin’s Press, New York, 2015.

³¹ Ukupne civilne žrtve koje je izazvala Islamska država se u Iraku procenjuju na oko 110.000 života, dok je u Siriji taj broj oko 140.000. Podaci preuzeti iz: “ISIS Islamic State of Iraq and Syria Statistics”, *Statistic Brain Research Institute*, 5 March 2015, www.statisticbrain.com/isis-islamic-state-of-iraq-and-syria-statistics, 21/12/2015.

- Islamska država je verovatno najbrojnija i najbogatija teroristička organizacija u istoriji.³²

ODGOVORNOST SAD ZA NASTANAK I USPON ISLAMSKJE DRŽAVE

Ugledni američki autor Tom Engelhart (Thomas M. Engelhardt) smatra da poreklo Islamske države treba tražiti u Vašingtonu, budući da je američka administracija u više od decenije uplitanja u regionalne sukobe, sprovođenje vojne intervencije i okupacione uprave igralo ključnu ulogu u pripremanju okolnosti za pojavu nove generacije terorista.³³ Prema njegovoj oceni, značajan broj vođa Islamske države potekao je iz okrilja iračke armije koju su SAD raspustile, a potom čvrstinu uverenja i dodatne veštine stekao u američkim vojnim zatvorima u Iraku, kao i borbeno iskustvo u suprotstavljanju antiterorističkim operacijama SAD-a tokom udarnih godina okupacije.

Pojava Islamske države i globalno širenje radikalnog džihadizma je prirodan ishod američkog „udaranja maljem” po krhkom iračkom društvu, koje se jedva održalo zajedno nakon decenija američko-britanskih sankcija koje su bile toliko pogubne da su uvaženi međunarodni diplomati koji su ih prosledili Ujedinjenim nacijama podneli ostavke u znak protesta, ističući kako su one „genocidne”.³⁴ Jedan od uvaženih američkih analitičara Bliskog istoka, bivši operativac CIA-e Grejem Fuller (Graham Fuller), smatra da SAD nisu planirale stvaranje Islamske države, ali su američke oružane intervencije na Bliskom istoku i rat u Iraku prouzrokovale njeno rađanje.³⁵ Istini za volju, jedan deo zasluga za stvaranje „terorističkog kalifata” pripada i Osami bin Ladenu, koji je pomogao da se krene putem ove terorističke organizacije, ali veći deo zasluga pripada SAD-u i njenim koalicionim partnerima,

³² Islamska država raspolaže bogatstvom vrednosti od oko dve milijarde američkih dolara, a dnevni prihod od nafte i gasa se procenjuje na oko tri miliona dolara. Procenjuje se da Islamska država ima armiju od 45.000 vojnika. Podaci preuzeti iz: “ISIS Islamic State of Iraq and Syria Statistics”, op. cit.

³³ Tom Engelhardt, “How America Made ISIS – Their Videos and Ours, Their “Caliphate” and Ours”, *TomDispatch.com*, 2 septembar 2014, www.tomdispatch.com/blog/175888/tomgram:_engelhardt,_the_escalation_follies,22/12/2015. Tom Engelhardt je suosnivač projekta Američka imperija (*American Empire Project*) i autor knjiga *Sjedinjene Države straha* (*The United States of Fear*), *Kraj pobedničke kulture* (*The End of Victory Culture*), a njegova nova knjiga nosi naslov *Shadow Government: Surveillance, Secret Wars, and a Global Security State in a Single Superpower World*.

³⁴ Cheryl K. Chumley, “Noam Chomsky blames U.S. for Islamic State, GOP for religious fanaticism”, *The Washington Times*, 8 October 2014, www.washingtontimes.com/news/2014/oct/8/noam-chomsky-blames-us-for-islamic-state-gop-for-r,24/12/2015.

³⁵ *Ibid.*

koje su ostavile sumorni trag u pojedinim muslimanskim zemljama, Avganistanu, Iraku, Siriji, Libiji, Tunisu, Egiptu i dr., vodeći nesvesno ili pak svesno, u svakom slučaju neodgovornu politiku koja je napravila haos u ionako polarizovanim društvima u tim islamskim zemljama. Kada razmišljamo o rezultatima američkih vojnih intervencija, počevši od Avganistana (2001) pa do danas (Irak, Sirija i tzv. Arapsko proleće), nijedan od spoljnopolitičkih poduhvata nije doveo do nameranih učinaka u regionu.³⁶ Naprotiv, većina odluka i akcija vašingtonske politike dovela je do smene „nepodobnih” ili „nelojalnih” režima, ali istovremeno i do neviđene eskalacije nasilja, ubijanja civila, anarhije i naposljetku do višegodišnjeg građanskog rata.

Imajući u vidu navedeno, nedvojbeno se mogu nametnuti tri dominantna stanovišta, koja obično pojedini autori u svetlu novih geopolitičkih odnosa, sve više potvrđuju i analiziraju:

- Uspon Islamske države može se direktno povezati sa američkom intervencijom u Iraku;
- Inicirani protesti u arapskom svetu u funkciji su destabilizacije međunarodne bezbednosti; i
- Teroristički akti se nameću kao novi izgovor za preventivne i osvetničke vazdušne napade, razmeštanje trupa, rat i okupaciju.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Islamska država je proizvod šireg islamističkog pokreta, koji je uzeo zamah nakon američke intervencije 2003. godine u Iraku, ali je dobrim delom i proizvod anarhije, represije šiitske vlade Nurija al-Malikija (Nouri Kamil Mohammed Hasan al-Maliki) prema sunitima u Iraku i strahota građanskog rata u Siriji. U četiri godine od povlačenja američkih snaga iz Iraka (2012–2015), Islamska država je vodila sve uspešniju terorističko-gerilsku kampanju protiv šiitske populacije i centralne iračke i sirijske vlade. Ukupan broj civilnih žrtava u tom periodu je do te mere narastao da je pokazao svu beskrupuloznost terorizma i oružanog nasilja prema iračkom i sirijskom stanovništvu. Nesvakidašnji zločini na tim prostorima, ali i šire (prisetimo se nedavnog masakra u Parizu) postali su, nažalost, naša svakidašnjica.

³⁶ Protesti u arapskom svetu ili Arapsko proleće je naziv koji se koristi za niz masovnih i u bližoj istoriji nezabeleženih protestnih akcija koje su izbile u pretežno arapskim zemljama Bliskog istoka i Severne Afrike u decembru 2010. i koji traju do danas. Započeli su u Tunisu oko 4 meseca nakon Obaminog predsedničkog memoranduma “Politička reforma na Bliskom Istoku i u Severnoj Africi”; Mark Collins, “Obama’s Priorities - Afghanistan, Asia, or Human Rights? or Events, dear boy, events”, *The 3-Ds Blog: Diplomacy, Defence, Development*, 29.04.2011, Internet: <http://www.cgai.ca/the3dsblog/?p=212> 25/12/2015.

Pripadnici i sledbenici ideologije Islamske države pokazali su da mogu delovati bilo gde, na bilo kom mestu i bilo kom regionu. Islamska država je doživela snažan uzlet, preuzevši primat od Al-Kaide i drugih terorističkih organizacija, koje su rastrzane na deliće ostavljene bez finansijskih sredstava, organizacione strukture i novih regruta, prinuđene da se priklone i utope u Islamsku državu. Svi sledbenici džihadizma i militantnog islamizma stavljaju se sve više na raspolaganje najmoćnijoj i najaktivnijoj terorističkoj organizaciji na svetu. Takav trend potvrđuju i brojna istraživanja. Na primer, nova anketa koju je januara 2015. godine sprovedla američka agencija za ispitivanje javnog mnjenja *Pew Research Center* beleži postojanje podrške stanovništva pojedinih islamskih zemalja Islamskoj državi. U 11 država – Pakistanu, Izraelu, Nigeriji, Maleziji, Burkini Faso, Senegalu, Turskoj, Indoneziji, Jordanu, Palestinskoj teritoriji i Libanu – čak i do 14 odsto stanovništva ima pozitivno mišljenje o ovoj terorističkoj organizaciji, dok 62 odsto ne zna da li o njoj ima pozitivno ili negativno mišljenje.³⁷

Odgovornost velikih sila na čelu sa SAD-om za uspon Islamske države zato mora postojati i njihov srazmeran napor da se obuzda brutalna vladavina ove terorističke organizacija, koju u perspektivi možemo smatrati i potencijalnom nuklearnom pretnjom. Takav poguban scenario međunarodna zajednica ne sme i ne može ignorisati.

BIBLIOGRAFIJA

- Andrew, M. Christopher, Kanya-Forstner, Alexander Sydney, *The climax of French imperial expansion 1914–1924*, Stanford University Press, Stanford (CA), 1981.
- Bjelajac, Željko, „Alijenacija čoveka u eri naučnotehnološkog razvoja i globalizacije kao uzrok porasta i raznolikosti organizovanog kriminala”, *Kultura polisa*, vol. XI, br. 25, 2014, Kultura – Polis i Institut za evropske studije, Novi Sad i Beograd, str. 385–396.
- Bjelajac, Željko, „Nametanje očinstva kao specifičan oblik degradacije porodičnih vrednosti i zloupotrebe poverenja u bračnoj zajednici”, *Kultura polisa*, vol. XII, posebno izdanje, 2015, Kultura – Polis i Institut za evropske studije, Novi Sad i Beograd, str. 109–125.
- Bjelajac, Željko, *Politika suzbijanja kriminaliteta*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, Novi Sad, 2015.

---

³⁷ David Masci, “2015 is shaping up to be a significant year for religion at the Supreme Court”, *Pew Research Center*, 27 January 2015, www.pewresearch.org/fact-tank/2015/11/17/in-nations-with-significant-muslim-populations-much-disdain-for-isis, 23/12/2015.

- “ISIS Islamic State of Iraq and Syria Statistics”, *Statistic Brain Research Institute*, www.statisticbrain.com/isis-islamic-state-of-iraq-and-syria-statistics, 21/12/2015.
- Masci, David, “2015 is shaping up to be a significant year for religion at the Supreme Court”, *Pew Research Center*, 27 January 2015, www.pewresearch.org/fact-tank/2015/11/17/in-nations-with-significant-muslim-populations-much-disdain-for-isis, 23/12/2015.
- McCants, William, *The ISIS Apocalypse: The History, Strategy, and Doomsday Vision of the Islamic State*, St. Martin’s Press, New York, 2015.
- Popović, Justin, *Dogmatika pravoslavne crkve, Knjiga dva: Bogočovek i njegovo delo*, Knjižarnica J. Đukovića, Beograd, 1935.
- Radojević, Kristina, „Religija i terorizam”, *Religija i tolerancija*, vol. VIII, br. 14, Centar za empirijska istraživanja religije (CEIR), Novi Sad, jul–decembar 2010, str. 239–252.
- Ranković, Miodrag, „Savremeni/globalni terorizam: sociološki pristup”, *Sociologija*, vol. XLVI, br. 4, 2004, Sociološko udruženje Srbije i Crne Gore i Institut za sociološka istraživanja, Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, str. 313–326.
- Ravndal, Aasland Jacob, “A Post-Trial Profile of Anders Behring Breivik”, *CTC Sentinel*, October 2012, Vol. 5, Issue 10, U.S. Military Academy, West Point, NY, pp. 16–20.
- Šijaković, Ivan, „Terorizam i problem identiteta”, *Sociologija*, vol. XLIV, br. 3, 2002, Sociološko udruženje Srbije i Crne Gore i Institut za sociološka istraživanja, Filozofskog fakulteta, Univerziteta u Beogradu, str. 241–254.
- “The Historical Roots and Stages in the Development of ISIS“, *Crethiplethi*, Winter 2014, www.crethiplethi.com/the-historical-roots-and-stages-in-the-development-of-isis/islamic-countries/syria-islamic-countries/, 28/11/2015.
- Timofeevič, Frolov Ivan (ur.), *Filosofski rečnik*, Politizdat, Moskva, 1991.
- Uppsala Data Conflict Programme: Conflict Encyclopaedia*, Uppsala University Department of Peace and Conflict Research, www.ucdp.uu.se/database, 27/11/2015.
- Wood, Graeme, “What ISIS Really Wants”, *The Atlantic*, March 2015, www.theatlantic.com/magazine/archive/2015/03/what-isis-really-wants/384980, 26/12/2015
- Zirojević, Mina i Bjelajac, Željko, „Blisko istočni terorizam i religija u savremenom polisu”, *Kultura polisa*, vol. X, br. 20, 2013, Kultura – Polis i Institut za evropske studije, Novi Sad i Beograd, str. 193–207.

Željko BJELAJAC

ISLAMIC STATE: BETWEEN MYTH AND REALITY

ABSTRACT

Contemporary Islamic religious fanaticism and terrorism is increasing in spite of the opposition of the international community and the measures taken to combat trafficking. In today's highly complex and in many ways a specific stage of development of society, there was a typical terrorist formation - the Islamic state, which has seen such a rise that has become the strongest, largest and richest terrorist organization in the world. Because of its ideology and goals, brutality and violence that implements, it generates a huge threat to regional and global security generally speaking. Until a decade ago, this kind of epilogue to the expansion of Islamic extremism and terrorism was virtually unthinkable. That is why the title of this paper is trying to suggest to all the controversy and intricacy of global Islamist trends, linking radical fundamentalism, the state in which the dominating Muslim population and the Islamic religion, and terrorism is above all a product of the strengthening of radical Islamic teachings—wahhabism.

Key words: terrorism, terrorist organisations, Islamic countries, Islamic fundamentalism.